

PRAVLJIČNI DAN

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

20. november 2008, Svečana dvorana na Rotovškem trgu 1 v Mariboru

Mariborska knjižnica

Zbrali in uredili: Zdenka Gajser, Maja Logar
in Aleš Žigart

Ilustracija na naslovnici: Daniel Demšar

Maribor, november 2008

Posvetovanje je sofinancirala **Mestna občina Maribor.**

Oblikovanje:

Robert Kereži

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

Kako se je v naši hiši na vreteno vil Pravljični dan v pričujočo zgodbo

V zavetje Pohorja, pod vznožje glaževnate gore, k meglicam ob reki Dravi, s pomočjo otroških oči, v katerih se vse čisto samo od sebe rojeva; v starodavne zgodbe Rotovškega trga, kjer so nekoč stale stojnice z moko in v staro hišo, kjer je v davni konjušnici zarezgetal konj in stresel s svojo belo grivo, in kjer je včasih še čisto mogoče slišati, kako gre mimo kočija z imenitno opravljenim kočijažem, ki se mu bleščijo zlati gumbi na prsih... Prav sem smo v sedanost postavljali Pravljični dan.

Pripovedovanje pravljic ima v Mariborski knjižnici dolgoletno in bogato tradicijo. Nanjo naslanjamo tudi letošnji Pravljični dan s posvetovanjem *V pravljice prost vstop*, ki, kakor smo zapisali na vabilu, neguje umetnost pripovedovanja, hkrati z njo pa si želi spodbujati tudi k branju, poslušanju in odnosu do besede. Letošnje leto ga s posvetovanjem peljemo na širše strokovno področje, sklenili pa ga bomo z večerom ob desetletju pripovedovanja pravljic tudi odraslim poslušalcem.

1998 ob 2. aprilu postavimo razstavo *Pripovedujem ti pravljico*, avstrijske umetnice Gerlinde Bartelt Stelzer, ki je bila posvečena pripovedovanju pravljic v Mariborski knjižnici. Tedaj se zgodi tudi prvi pravljичni večer za odrasle v Pionirski knjižnici Nova vas. V tem večeru so se pričele uresničevati ideje, da je treba pričeti zgodbe pripovedovati tudi odraslim. Iz tega zelo posebnega večera samih prijateljev so zrasi vsi ostali Pravljični dnevi in večeri. V istem letu sta bili v knjižnici tudi gostji popoldneva in večera slovenski pravljíčarki Ljoba Jenče in Anja Štefan.

V začetku novega stoletja, leta **2000**, smo pripravili naslednji pravljичni večer za odrasle v Pionirski knjižnici Nova vas ob otvoritvi razstave Daniela Demšarja *Pravljične podobe iz Tisoč in*

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

ene noči. Tudi Pionirska knjižnica na Rotovžu je razstavljala Demšarjeve ilustracije in pripravila otvoritev z gostoma Danielom Demšarjem in Pavletom Učakarjem ter likoma Cicem in Frcem, ki je bila namenjena otrokom. Ob tem je potekal seminar z delavnico o možnostih uporabe *Cicibana* in *Cicidoja*. Večer se je v Pionirski knjižnici Nova vas ob lončeninah Boruta Žerdonerja in ob Demšarjevem *Šamardalovem zakladu* iztekkel v Šeherezadine zgodbe. Šlo je za zadnjo predpripravo, da se razširimo v prostor celotnega mesta.

Leta **2001** na osnovi izkušenj iz predhodnih pomenkov v prizadevanjih bližanja umetnosti pripovedovanja odraslim pripravimo Pravljični dan, ki se je naslonil na tridesetletno tradicijo pripovedovanja pravljic v Mariborski knjižnici in na oba predhodna večera pripovedovanja pravljic odraslim v Pionirski knjižnici Nova vas. Pripovedovalke Ljoba Jenče, Anja Štefan, Liljana Klemenčič, Bina Štampe Žmavc, Sonja Matijević in Zdenka Gajser so v pripovedovanje zajele radijske valove, Pedagoško fakulteto, čajnico Čajek, Gledališko kavarno in kavarno Malo Gosposko, pripovedovanje pa so sklenile s pravljичnim večerom v Svečani dvorani na Rotovškem trgu z glasbeno spremljavo Trutamore Slovenice.

Mariborska knjižnica Pravljični dan znova pripravi leta **2002** v kulturnem centru Sinagoga in ga priključi mednarodnemu simpoziju, ki ga pripravi revija *Otrok in knjiga* z naslovom *Iskanje mitskega v mladinski književnosti*. V dopoldanskem in popoldanskem času smo pripovedovali po radiu, v Pionirski knjižnici Rotovž, v Pionirski knjižnici Tabor, v Knjižnici Janka Glazerja Ruše, v Pionirski knjižnici Nova vas in v čajnici Čajek. Pravljični dan se je strnil s pravljичnim večerom, na katerem so se zbrale pripovedovalke in pripovedovalci iz vse Slovenije. V loku žive pripovedovane besede so popotovali od ljudske do avtorske pravljice. Na pravljичnem večeru za odrasle so nastopili:

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

Ljoba Jenče, Anja Štefan, Liljana Klemenčič, Lilijana Praprotnik-Zupančič, Mady Conde, Vesna Racman-Radovanovič, Tone Obadič in Zdenka Gajser. Glasbena gosta sta bila Klarisa M. Jovanovič in Venio Dolenc.

Pomlad **2003** v okviru Pravljičnega dneva prvič uresniči pravljíčno šolo za tiste, ki imajo pripovedovanje radi. Program s tenkočutnim uvodom vodje Službe za mlade bralce Maje Logar in s predavateljicami Ljobo Jenče, Liljano Klemenčič, Sonjo Trplan in Zdenko Gajser prinaša vsebine iz umetnosti pripovedovanja in temelji predvsem na praktični izkušnji. Prvo pravljíčno šolo sklenemo s pravljíčnim večerom v zelo napolnjeni Viteški dvorani Mariborskega gradu. V nekem hipu se zazdi, da so dolgoletna prizadevanja in naprezanja mnogih ljudi v nizu tridesetih let, da bi pripovedovanje pravljíc našlo svojo sredino med vsemi ostalimi umetnostmi, bogato nagrajena.

Jesen **2004** poteka v znamenju pripovedovanja otrokom in organiziranju pravljíčne šole, ki jo vodi Ljoba Jenče, pravljíčni večer pa postavimo v Veliko dvorano Narodnega doma, kjer nam pripovedujeta Ljoba Jenče in Folke Tegetthoff. Pravljična noč se konča v Dvorani Gustaf v Pekarni, kjer pripovedujeta Zdenka Gajser in Sekumady Conde, za glasbeno spremljavo poskrbi Vasko Atanasovski.

Leto **2005** spet prinese pravljíčno šolo, ki jo vodi Ljoba Jenče, podnevi pripovedujemo otrokom, pravljíčni večer pa pripravimo v sodelovanju z graškim festivalom *Magic of Stories* in ga postavimo v Narodni dom. Gostimo Fabiena Kacheva iz Francije, Lauro Kibel iz Italije, Folkea Tegetthoffa iz Avstrije ter našo zmeraj drago spremljevalko, pripovedovalko Ljobo Jenče.

Oktobra **2006** smo v pravljíčni šoli, ki jo je vodila Ljoba Jenče z gostjo Giovanni Galimberti Casarin, evritmistko iz Italije, vadili

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

poglobljeno delo z besedo in gibom. Pravljični večer so oblikovale udeleženske pravljíčne šole. Skrivnostim salamandrov, silfov, vil in škratov ni bilo konca. Hkrati to leto v sodelovanju z Ljobo Jenče nastaja tudi prvi priročnik o pripovedovanju ljudskih pravljíc *Sedi k meni, povem ti eno pravljico*. Izzide pa tudi zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru *Splet znanja in domišljije*, v katerem je lepo razvidno, kako se pravljica prepleta z dejavnostmi, ki so namenjene mlademu bralcu.

Leto **2007** je spet čas Pravljičnega dne s pravljíčno šolo, ki jo zaradi velikega zanimanja ponovno pripravita Ljoba Jenče in Giovanna Galimberti. Gradili smo notranje podobe slovenske pravljíce ter se dotaknili vrednot mitične predstavnosti prednikov in v njih prepoznavali sporočila za sodobnost. V pravljíčni večer v Svečani dvorani so nas popeljali pripovedovalci Ljoba Jenče, Lilijana Klemenčič, Vesna Racman, Tone Obadič, Andreja Babšek, Lidija Gačnik Gombač in Zdenka Gajser, v glasbenem programu pa sta nastopila Lili Cvetko in Borut Žerdoner.

Po tem sprehodu mi bo težko skleniti misli v zvezi z bogato triintridesetletno tradicijo pripovedovanja pravljíc v Mariborski knjižnici. Raziskovanje postaja vse zanimivejše. Vse, kar je bilo postavljeno v preteklosti, ohranjamo in negujemo s hvaležnostjo. Dopolnjujemo in bogatimo, kolikor zmoremo. Morda ni preveč velikopotezno razmišljati o tem, da postanemo v prihodnje gostitelji in povezovalci umetnosti pripovedovanja v našem prostoru, pa tudi še česa drugega. Prihajajo časi velikih spreminjanj, ko se zdi, da so raziskovanja neskončen in razodevajoč se proces brez konca. V jeziku novega stoletja se spreminjajo mnoga vedenja in znanja, ki jih bo potrebno osvojiti, razviti in umestiti. To bo gotovo prineslo nova vprašanja in terjalo nove odgovore, prineslo nove rabe pravljíc in zgodb, ki jih bomo iskali na osnovi dobro umeščenih korenin. Sodobna znanost in razvojna psihologija prinašata nova vedenja o dolgih potovanjih

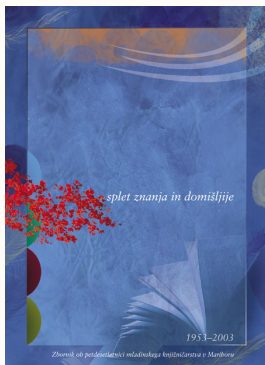

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

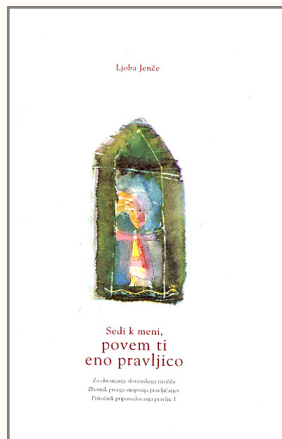
za človeškim smislom, ki se začneja v najzgodnejši dobi kot splet tradicije, ljubezni, ki nam jo podarja okolje, vprašanj, ki si jih postavljamo in si nanje želimo odgovorov, da bi moglo življenje biti bolj predvidljivo. Vsemu temu še kako mogočno in potrebno služijo pravljice in zgodbe, da bi mogel biti naš notranji in zunanji svet bolj celovit, mi v njem pa bolj spontana in srečnejša človeška bitja. Nekje tukaj bomo v prihodnje iskali tudi svojih poti.

Prisrčna hvala vsem, ki vijete pravljjično prejo z nami.

Zdenka Gajser

Splet znanja in domišljije: zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru. 1953-2003. Darja Kramberger, Maja Logar (ur.). Maribor: Mariborska knjižnica, 2006

Sedi k meni, povem ti eno pravljico: za ohranjanje slovenskega izročila: zbornik prvega simpozija pravljjičarjev: priručnik pripovedovanja pravljic I. Ljoba Jenče (ur.). Maribor: Mariborska knjižnica, 2006

Program posvetovanja

V pravljice prost vstop

Posvetovanje bo moderirala **doc. dr. Mojca Ramšak**

9.30 - 10.00 Prihod udeležencev

10.00 - 12.15 **asist. dr. Lilijana Burcar:** Nastanek in razvoj literarnih pravljic: ali kako so pravljice dobile svoje družbenospolno obeležje

Andreja Babšek, dipl. literarna komparativistka in bibliotekarka: Ženske in ženskost v pravljici

Ljoba Jenče, ekonomistka, pevka, pravljjičarka, zbiralka ljudskega izročila: Ali zlata ptica še prihaja po zlata jabolka?

mag. Anja Štefan, slovenistka, pisateljica in pripovedovalka: Poustvarjanje pripovednega izročila (z mislijo na otroškega bralca oziroma poslušalca)

Ida Mlakar, dipl. slovenistka in literarna komparativistka, bibliotekarka in pripovedovalka: Knjižničarji – pravljjičarji na mladinskem oddelku splošne knjižnice

Irena Matko Lukan, dipl. soc. del., urednica revij Ciciban in Cicido, družinska terapevtka: Branje in pripovedovanje ljudskih pripovedi v skladu z otrokovimi potrebami

doc. dr. Mojca Ramšak, etnologinja: Etnološko preučevanje otrok

12.15 - 12.30 Odmor

12.30 - 13.00 **Vse barve so pomembne v življenju**
Ančka Gošnik Godec, dipl. akademska slikarka in ilustratorka ter **Zvonko Čoh, dipl. akademski slikar in ilustrator**

13.00 - 14.00 Odmor

14.00 - 15.00 **dr. Barbara Ivančič Kutin, folkloristka in slovenistka:** Raziskovalec ob terenskem dokumentiranju prozne folklore

izr. prof. dr. Dragica Haramija: Mariborske vedute: razlagalne povedke o mestu in okolici

Ursula Sereing, dipl. etnologinja: Križ kraž kralj Matjaž: otroške pesmi, igre in igrače na južnem Koroškem

Darka Tancer-Kajnih, dipl. slovenistka in germanistka, profesorica, urednica revije Otrok in knjiga: Zgodbe v zgodovini – zgodovina v zgodbah

mag. Igor Cvetko, etnomuzikolog, ilustrator in lutkar: Jurij Vodovnik: od človeka do legende

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

LILIJANA BURCAR - doktorica literarnih ved, je zaposlena na Filozofski fakulteti v Ljubljani in se raziskovalno ukvarja s feministično teorijo in študijami spolov, postkolonialnimi in neokolonialnimi študiji ter sodobno britansko in ameriško književnostjo. Je avtorica knjige *Novi val nedolžnosti v otroški književnosti: Kaj sporočata Harry Potter in Lyra Zlatousta?*, ki obravnava imaginarij otroštva na prehodu v 21. stoletje, vzpon konservatizma in spremljajočo družbenospolno politiko, kot se kaže v svetovno trženih uspešnicah za otroke in mladino.

NASTANEK IN RAZVOJ LITERARNIH PRAVLJIC: ALI, KAKO SO PRAVLJICE DOBILE SVOJE DRUŽBENOSPOLNO OBELEŽJE

Literarne pravljice so postale del kanona mladinske književnosti šele v drugi polovici 19. stoletja. A vse od svojega nastanka v 17. stoletju dalje so delovale kot pomembno ideološko orodje, ki je služilo reprodukciji predstav o vlogi žensk in njihovem še dopustnem načinu pojavljanja in delovanja v družbi. Prispevek osvetli družbeno-politični kontekst nastanka literarnih pravljic, interese različnih skupin, ki so botrovali oblikovanju vsebine pravljic, in zakaj in kako so bile nekatere pravljice v kanon vključene, druge pa iz njega izključene. Ta vprašanja so neposredno povezana z dodeljevanjem in naturalizacijo specifičnih vlog ženskam. Literarne pravljice so prinesle novo vrsto družbenospolnih normativov, ki so bili najprej neposredno povezani z interesi aristokratske elite, kasneje pa s porajajočim se malomeščanstvom, ukorenitvijo kapitalističnega reda in posledično delitvijo dela in prostora na javno in privatno sfero.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

ANDREJA BABŠEK - že od nekdaj jo zanima književnost v vseh pojavnih oblikah. Pred časom se je intenzivneje ukvarjala z gledališčem, najprej kot dramaturginja, nato pa kot piska gledaliških kritik v *Večeru* in reviji *Sodobnost*; nekaj let je bila resorna urednica v reviji *Dialogi*. V tem obdobju je tudi nastala monografija *Mejniki v razvoju ptujskega gledališča: 1918-1958* (2001). S prihodom v Mariborsko knjižnico se je vedno bolj posvečala mladinski književnosti in pripovedovanju. Nekaj recenzij s tega področja je objavila v revijah *Dialogi* in *Otrok in knjiga*, izpeljala nekaj literarnih pogovorov in vodila okroglo mizo *Prepletanje poučnih in leposlovnih elementov v mladinski književnosti*. Izkušnje s pripovedovanjem so že nekaj let vsakodnevne in užitka polne, morda bi posebej izpostavili pripovedovanje na festivalu *Pravljice danes* (2006) ter *Pravljичnem dnevu* in *Pravljичnem večeru* Mariborske knjižnice (2007). Pravljicam se sicer posveča tudi kot študentka podiplomskega študija na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Vse življenje veliko razmišlja o književnosti; kot bibliotekarka, pripovedovalka, študentka književnosti, voditeljica literarnih razgovorov, zapisovalka recenzij.

ŽENSKO IN ŽENSKOST V PRAVLJICI

Ženski princip je v nastanek pravljice vkomponiran sam po sebi, kajti izvor pravljice se skriva tudi v ritualu, ta pa je bil v glavnem v domeni žensk in povezan z obnovitvenimi procesi. Tako je pravljica izredno mnogoteri oblika, ki na poseben in znotraj določenih struktur neverjetno polifon način odslikava življenje, zato ne prenese pretiranega razvrščanja. To heteronomnost najdemo tudi pri prepoznavanju ženskega vidika. Pravljica je v nekem smislu torej prežeta z ženskostjo,

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

vendar se je v procesu zapisovanja podredila logosu in posredno s tem moškemu principu. Tako se je mnogokrat odprl širok prostor za vzpostavljanje patriarhalne avtoritete in izmaličenje ženskega vidika.

V *Slovenskih pravljicah* (2002), iz katerih bom v svojem prispevku izhajala, najdemo raznovrstne podobe ženskosti, ki se izkažejo kot precej trdožive. Čim poniknejo na enem mestu, že vzniknejo drugje v predrugačeni podobi. Čeprav najdemo v zbirki nekaj popolnoma pasivnih in moškemu principu podrejenih likov, smo lahko na drugi strani spet očarani nad njihovo mogočnostjo, ki ženske postavlja v moškemu nadrejen položaj. Vsem pravljicam pa je vendarle skupno to, da so hkrati prepletene, ne glede na moč ženskega lika, z dejavniki, ki ga že spodkopavajo. Pri tem lahko gre le za tenkočutne odtenke v pripovedi, lahko pa se stopnjevano izrazijo s prodorom krščanskih elementov. Sicer pa se pravljica velikokrat konča s poroko, ta pa že a priori vsebuje, ne glede na predhodno aktivnost ali pasivnost ženskega lika, ukrotitev njene sile. Vsekakor je dragoceno spoznanje, da se ženska vitaliteta vsemu navkljub napaja v karnevalskem smehu, ki jo na eni strani povezuje s kozmičnim, na drugi pa ji nudi morda najučinkovitejši upor zoper obstoječe nenaklonjene avtoritete.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

LJOBA JENČE – sicer ekonomistka, deluje polnih dvajset let kot svobodna umetnica, pevka, pravljíčarka, zbirateljica ljudskega ustnega izročila, voditeljica šole umetnosti pripovedovanja pravljíc in vokalnih delavnic petja ljudskih pesmi. Svoje življenje je posvetila ohranjanju ljudskega spomina v najširšem smislu besede, saj ji raziskovanje in poustvarjanje ljudske duhovne kulture predstavlja najpreprostejši in najgloblji način spoznavanja duhovnih globin človeka, Slovencev, kot tudi dežele, kjer živimo. Gostovala je po Evropi in po svetu. Leta 2007 je pri Mariborski knjižnici izšel njen priročnik umetnosti pripovedovanja pravljíc I., zbornik prvega simpozija pravljíčarjev 1994 in izbor iz starih slovenskih ljudskih pravljíc z naslovom *Sedi k meni, povem ti eno pravljico*. Kot prva Slovenka je gostovala na mednarodnem festivalu Grazerzähl pod vodstvom pravljíčarja Folkeja Tegetthoffa. Redno sodeluje pri oddajah RTV, filmu, v medijih. Je redna članica Kulturnega društva Folk Slovenija in sodelavka Glasbene mladine Slovenije in Bralne značke.

Njena posebnost je klic k razvijanju medkulturnega dialoga, ki se ji je leta 1996 spontano zgodil v Himalaji med njenim petjem starih slovenskih pesmi in molitvami tibetanskih menihov, kasneje, leta 2004 vzgib nadaljuje na Irskem, leta 2006 na Finskem ter leta 2007 v Sloveniji z umetnicama Sofio Joons iz Estonije in Marianne Maans iz Finske ter istrskim godcem Marinom Kranjcem v projektu *Na hrbtu ribe* s prepletom slovenskih, finskih, švedskih, estonskih mitov o stvarjenju sveta, tradicionalnih pesmi in viž.

ALI ZLATA PTICA ŠE PRIHAJA PO ZLATA JABOLKA?

»Revival« ali preporod ljudskega izročila in s tem tudi pravljíce prepoznavam kot upor siromašenju življenja, ki ga sproža potrošniška družba, razumem ga kot ekološko in etnološko gibanje. Živa beseda pripovedovalca in aktivno

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

poslušanje poslušalcev ponovno ustvarja človeški krog. Ljudska pravljica stehniciziranemu modernemu svetu kljubuje s trdno umetniško močjo in po tolikih rodovih prednikov sporoča o resničnih vrednotah življenja, o katerih sodobna kultura molči.

Človek kot ponotrano bitje danes živi v svetu, kjer so čuti ne le ogroženi, temveč so dobesedno napadani. Pozabljamo, da smo del narave. Odčarani smo od lepote sveta. Svet uporabljamo po mili volji sebičnih želja. Največje spremembe so se zgodile v temeljni celici družbe – v družini. Ne jemo več eden od drugega. Otroci večino svojega časa presedijo – tudi pred ekrani. Vse mlajši morajo vse bolj delati z glavo, storilnostno, zmanjšuje se njihova gibalna sposobnost, glasovni razpon, svobodno in samostojno razmišljanje. Pri razvijanju individualnosti smo spregledali pomen naravne inteligence in človeško potrebo po življenju in doživljanju v skupnosti. V živo – po človeku, zares. V občutenju dobrega, naklonjenosti, sprejetosti, kjer tekmovalnost, ki je danes vseprisotna, nima kaj iskati.

Pripovedovanje zgodb kot najstarejša besedna umetnost nikoli ni povsem izginilo iz družbenega življenja, čeprav se je način in nosilec pripovedovanja izrazito spremenil (TV, radio, knjige, časopisi, revije, filmi, internet z virtualnimi knjigami, blogi). V zadnjih desetletjih pa se vse bolj vrača tudi ljudska pravljica med žive govorce organiziranega kulturnega življenja, v knjižnice, šole – kot obveščevalka o vrednotah, ki trajajo, vzpodbujevalka domišljije in novih sanj, ohranjevalka jezika, ki jo nosi k novim rodovom. Vrača se s svojimi svetovi, ki so živeli že davno tega in nam vlivajo upanje, da vrt zlatih jablan še obstaja in da še zorijo zlata jabolka. V nas netijo ponovno hrepenenje po presežnem, tistim nadzemeljskim, kamor skozi zorenje želi zrela, izpolnjena duša.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

V nenehnem negovanju stika s presežnim, poetičnim, lepim, pravičnim in dobrim v otroku krepimo zdrave sile, zbudimo domišljijo in ustvarjalno imaginacijo, ki je temelj ustvarjalnega in svobodnega človeka.

Ko nekoč postanemo kot zlata ptica, pa v vsakdanji svet zemeljske minljivosti več ne prihajamo, razen, če nas kdaj skozi špranjo časa in prostora ne zaprosi kak vztrajni tretji sin, da mu naklonimo svoje pero za bolnega očeta ali zapojemo nebeško pesem.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

ANJA ŠTEFAN - živi v Cerknici in deluje kot samostojna umetnica. Diplomirala je iz slovenistike in anglistike, magistrirala iz folkloristike. Piše prozo in poezijo za otroke ter otrokom in odraslim pripoveduje pripovedi iz izročila, našega in tujega. Že dvanajst let zapored vodi pripovedovalski festival *Pravljice danes* v Cankarjevem domu in SEM v Ljubljani. Doslej je izdala 17 knjig avtorskih pesmi, pravljic, ugank, slikopisov in priredb folklornih pripovedi. Za svoje knjige je prejela več priznanj in nagrad.

POUSTVARJANJE PRIPovedNEGA IZROČILA (Z MISLIJO NA OTROŠKEGA BRALCA OZIROMA POSLUŠALCA)

V svojem razmišljanju izhajam iz tega, da različni nameni oziroma cilji, ki jih želimo doseči pri ukvarjanju s pripovednim izročilom, pogojujejo različne načine dela z njim. Z zbiranjem pripovednega izročila želimo čimbolj zvesto ohraniti tisto, kar se danes na terenu najde; z objavljanjem pripovednega izročila v strokovnih izdajah želimo sedaj ali v preteklosti zbrano izročilo bralcem predstaviti v tistih besednih uresnitvah, v katerih je bilo ohranjeno (torej kot dokument); z objavljanjem pripovednega izročila v leposlovnih izdajah (te so pri nas večinoma namenjene otrokom) želimo pripovedim omogočiti, da bi pri bralcih lahko zaživele enakovredno literaturi (da bi se jih torej, če so dobro izbrane in dobro ubesedene, dotaknile zaradi svoje vsebinske in estetske vrednosti); s pripovedovanjem zgodb iz pripovednega izročila želimo tem zgodbam omogočiti, da bi ob druženju ljudi zazvene kot živa beseda, ki je današnje poslušalce sposobna pritegniti in morda celo očarati.

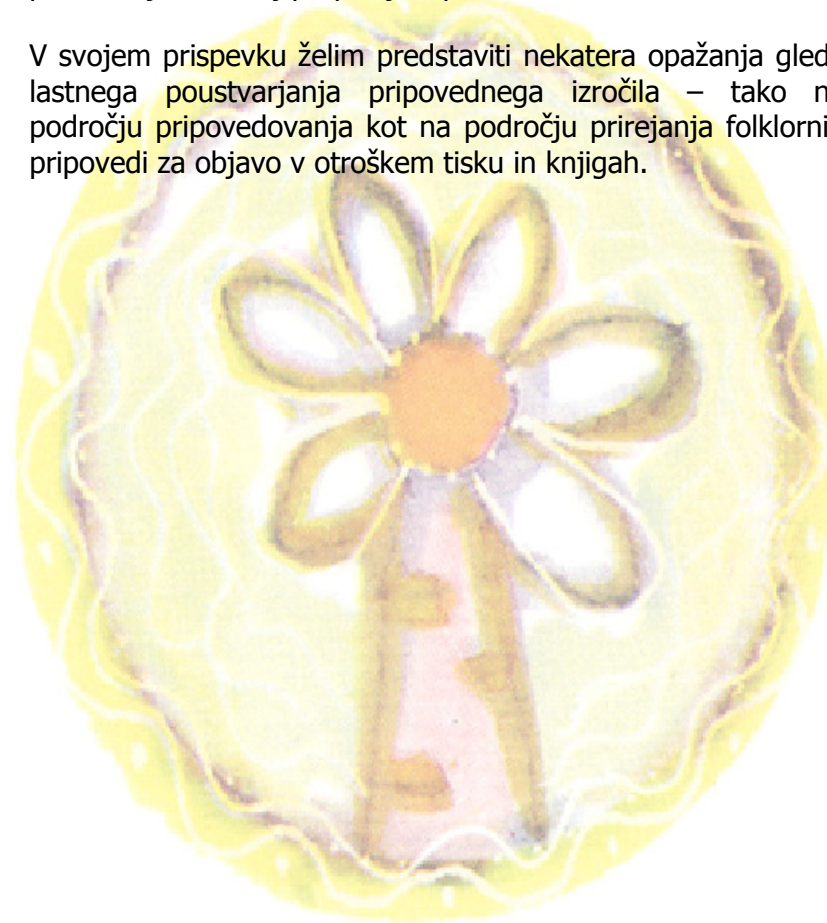
Sama delo na zadnjih dveh od naštetih področij razumem kot mešanico zvestobe in hkrati obzirnega preoblikovanja. Odgovorno prenašanje izročila v današnji čas po mojem mnenju od poustvarjalca zahteva po eni strani poznavanje izročila in razumevanje zakonitosti njegovega obstajanja, po drugi

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

tenkočutno zaznavanje današnjega poslušalca / bralca in celotnega konteksta, po tretji pa pripovedovalski talent, s katerim sprejete vsebine glede na trenutne danosti preoblikuje v dovolj prepričljivo poustvaritev.

V svojem prispevku želim predstaviti nekatera opažanja glede lastnega poustvarjanja pripovednega izročila – tako na področju pripovedovanja kot na področju prirejanja folklornih pripovedi za objavo v otroškem tisku in knjigah.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

IDA MLAKAR - je bila rojena leta 1956 v Kranju. Študirala je slavistiko in primerjalno književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Nekaj časa je delala kot knjigarka v Knjigarni Konzorcij v Ljubljani, kasneje na SAZU, na Inštitutu za slovenski jezik, v Sekciji za zgodovino slovenskega jezika, leta 1992 pa se je zaposlila v Knjižnici Otona Župančiča, zdaj enoti Mestne knjižnice Ljubljana, kjer se je od vsega začetka ukvarjala z bibliopedagogiko (tudi s pravljicarstvom), v Centru za mladinsko književnost in knjižničarstvo pa sooureja vsakoletni *Pregledni in priporočilni seznam mladinskih knjig* in predstavlja mladinsko književnost vzgojiteljem, učiteljem in mentorjem branja z različnimi članki, referati in predavanji.

KNJIŽNIČARJI - PRAVLJIČARJI NA MLADINSKEM ODDELKU SPLOŠNE KNJIŽNICE

Prispevek bo poskušal predstaviti delo bibliotekarja/knjižničarja na mladinskem oddelku splošne knjižnice, ki opravlja ob drugih nalogah (npr. nalog informatorja) tudi različne oblike bibliopedagoškega dela z mladimi (poleg igralnih ur s knjigo, pogovorov o knjigah, knjižnih ugank in kvizov, knjižnih razstav tudi ure pravljic). Delo knjižničarja in pravljicarja v eni osebi je zaradi tega gotovo specifično, saj je povezano s ciljem predstavljanja različnih vrst knjižničnega gradiva, ob čemer je za potrebe bibliopedagogike v ospredju seveda mladinsko leposlovje, namenjeno različnim starostnim skupinam. Poslanstvo pravljicarja v mladinski knjižnici je tako znotraj splošne knjižnice opredeljeno s cilji, med katerimi se zdi najpomembnejši tisti, ki usmerja otroka h kakovostni knjigi in k obisku knjižnice. Doživljajski vidik, ki ga pravljicar/knjižničar ponuja otrokom in odraslim na pravljичni uri, je v knjižnici najtesneje povezan s knjigo, z vsemi njenimi pojavnimi oblikami in vsebinami, ob čemer pa se razkrijejo tudi knjižničarjeva merila

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

izbora, vrednotenja, ter osnovni namen predstavljanja različnih leposlovnih trendov, žanrov, novosti, zanimivih knjižnih podob, književnih nagrad, tematik ipd.. Vse to zahteva od knjižničarja/pravljicarja, da je dober bralec in poznavalec literature za mladino, da je sposoben vrednotenja in odbiranja kakovostne literature, hkrati pa tudi, da je prepričljiv pripovedovalec in spodbujevalec družinskega branja in vzgajanja bodočih bralcev. Tako se knjižničarju/pravljicarju niti ne zdi tako pomembno, kakšne vrste je gradivo, ki ga izbere za predstavitev - ljudsko ali avtorsko - bolj pomembna se mu zdi njegova kakovost in izvirnost. Pravljicar v knjižnici sledi zahtevam knjižne, knjižnične in književne vzgoje, zato je tudi njegovo pravljicarstvo v prvi vrsti delo s knjigo, za knjigo in za knjižnico.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

IRENA MATKO LUKAN - univ. dipl. soc. del., urednica revij *Ciciban*, *Cicido*, spletna revija *Za starše*, družinska terapevtka

V devetdesetih letih je delala na centru za socialno delo z družinami, zlorabljenimi otroki, vodila preventivne socialno-kulturne delavnice za mladostnike in otroke. Predavala je staršem, vzgojiteljem, učiteljem in mladostnikom o psihosocialnih temah, ki so vezane na razvoj in vzgojo otrok ter medosebne odnose.

Od leta 1999 je urednica revij *Ciciban* in *Cicido*. V okviru uredništva predava o pomenu branja in pripovedovanja učiteljicam in učiteljem, vzgojiteljicam in vzgojiteljem ter staršem. Skupaj z Anjo Štefan in Alenko Veler vodi pripovedovalski festival *Pravljične danes* v Ljubljani.

BRANJE IN PRIPOVEDOVANJE LJUDSKIH PRIPOVEDI V SKLADU Z OTROKOVIMI POTREBAMI

V prispevku podajam svoje razmišljanje o tem, kako kot urednice izbiramo ljudske pripovedi za naše bralce oz. poslušalce (otroke v starosti od dveh do pet let in otroke v starosti od šest do osem let) in kaj želimo z objavljanjem ljudskih pripovedi doseči.

Urednice *Cicibana* in *Cicidoja* smo prepričane, da ljudske pripovedi tudi danes ostajajo privlačne in vabljive tako za otroke kot za odrasle. Dotikajo se vprašanj, ki človeka vznemirjajo že od davnine: vprašanj ljubezni in sovraštva, dobrote in hudobije, osamljenosti in sprejetosti, poguma in strahopetnosti, radodarnosti in skoposti, premišljenosti in nepremišljenosti, sreče in nesreče, pameti in neumnosti... Lotevajo se temeljnih vprašanj človeka: kdo smo, od kod prihajamo, kaj potrebujemo za srečo; sprašujejo o smislu in nesmislu. Ker govorijo v

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

simbolnem jeziku, nam v različnih starostnih obdobjih in življenjskih okoliščinah razkrivajo različne pomene. Otrok jim sledi primerno svoji življenjski izkušnji.

Navadno v ozadju ljudskih pripovedi stoji neka temeljna duhovna vrednota. (ko npr. »učijo« spoštovanja do samega sebe, učijo tudi spoštovanja drugega). V njih lahko najdemo pravno in etično raven. V svojem bistvu se dotikajo človekovih in otrokovih pravic ter pravičnosti. V svoji moralnosti so zelo trdne. Mnoge ljudske pripovedi neločljivo spajajo realni svet z nevsakdanjim, čudežnim - to je zelo blizu pogledu predšolskega otroka, ki si želi čudežev, ki bi ga rešili stisk (pričakanje od odraslih, da ga varujejo in mu pomagajo reševati probleme). Za otroka je pomembno, da se na koncu vse srečno konča.

Večina otrok rada posluša in uživa, ko jim kdo bere ali pripoveduje. Gre za skupno dejavnost, ki ustvarja občutek večje povezanosti. Čustvene vezi, ki se stkejo ob tem, ostanejo in so pomembne za vse življenje. Otrok ob tem, ko mu ljubeči odrasli bere oz. pripoveduje, čuti ugodje. Branje in pripovedovanje je pomembna dejavnost, ki vpliva na otrokove kasnejše zmožnosti branja in pisanja, hkrati pa je tudi priložnost za bogato komunikacijo. Pripovedovanje ali branje lahko pogovor odpre, olajša, obogati ... Omogoča nam, da si podelimo misli, čustva... Manjši ko je otrok, bolj ga moramo voditi, ga spraševati in spodbujati k pripovedovanju o doživljanju, mu slediti in ga usmerjati k razmišljanju.

Že res, da ljudske pripovedi govorijo o nekih ljudeh, svetu in pojavih v njem, a v vsem tem se otrok lahko sreča s sabo, z drugimi, z različnimi pojavi in problemi ter z različnimi načini njihovega reševanja. Ob poslušanju pripovedi lahko prepozna različna čustva, ki jih doživlja tudi sam: žalost, veselje, jezo,

PRAVLJIČNI DAN

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

strah, pogum, zaskrbljenost, čustva samozavedanja, ljubosumnost. Sreča se s preprostimi odzivi imeti rad, ne marati. Ob poslušanju pripovedovanja in branja otrok spoznava življenje v polni raznolikosti, o njem razmišlja, se uči empatije in spoznava različne načine reševanja problemov. Dobra pravljica vpliva na njegovo tenkočutnost in sprosti njegovo domišljijo.

PRAVLJIČNI DAN

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

RAMŠAK MOJCA - znanstvena sodelavka, etnologinja in filozofinja. 1993 je diplomirala iz etnologije in filozofije na Filozofski fakulteti v Ljubljani, magistrirala 1997 in doktorirala 2000 na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo ljubljanske Filozofske fakultete, kjer je bila 1993–2000 tudi zaposlena. 2001–05 je bila zaposlena na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU; od 2000 predava na ISH, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani, od 2002 docentka, od 2006 koordinatorka za antropologijo vsakdanjega življenja. Raziskuje na področju etnol. kulturne/socialne antrop. in folkloristike. Njene raziskave segajo onkraj meja disciplinarnih okvirov in poudarjajo metodologijo, transdisciplinaren razvoj raziskovalnih paradigem, aplikativnost, funkcije in kontekste sodobnih družbenih fenomenov ter uporabo kritičnih, eksperimentalnih in tradicionalnih oblik kvalitativnega preučevanja v interesu družbene pravičnosti, dostojanstva in človekovih pravic. 1994–98 je bila odgovorna urednica *Glasnika Slovenskega etnološkega društva* in *Knjižnice Glasnika Slovenskega etnološkega društva*; sourednica dvojezične knjižne zbirke *Na poti v Vas/Unterwegs ins Dorf* (1993, 1994), sourednica mednarodne trojezične revije *Studi Slavi* (Pisa, Celovec, 1997), sourednica mednarodne etnološke poletne šole *MESS, Mediterranean Ethnological Summer School*, (1994–1995), od 2003 je v ur. odboru revije *Etnolog*, od 2008 v uredniškem odboru *International Review of Qualitative Research*. Med 2001–2004 nosilka raziskovalnega projekta *Slovenski etnološki leksikon* (2004). 2001 je soustanovila *Center za biografske raziskave* v Ljubljani 2005 nominirana za Murkovo nagrado za izjemne raziskovalne dosežke na področju etnologije. DELO: *Tako smo živeli : življenjepisi koroških Slovencev 1-10 : stvarno, krajevno, osebno kazalo ter kazalo hišnih imen*, 2002; *Portret glasov. Raziskave življenjskih zgodb v etnologiji – na primeru koroških*

Slovencev 2003; Žrtvovanje resnice. Opoj zmuzljivih diskretnih nediskretnosti, 2006; Družbeno-kulturne podobe raka dojk v Sloveniji = Social and cultural imagery of breast cancer in Slovenia, 2007.

ETNOLOŠKO PREUČEVANJE OTROK

Etnološko preučevanje otrok zajema kulturna vrednotenja in pojmovanja otroštva, kulturne vidike otroškega razvoja, odraščanja in socializacije, stopnje gmotnega in duhovnega zadoščanja otroških potreb, različne položaje otrok v človeških skupnostih. Predmet etnološkega preučevanja otrok so tudi žive izvedbe otroške folklore v konkretnih okoljih, kontekstih, s funkcijo in estetiko, ki ju določajo otroška domišljija in vsakokratne družbene, družinske ter gmotne razmere. Tako so predmet teoretsko utemeljene folkloristike zlasti raziskave otroške folklore kot otroško kreativnega dela umetnostno-družbene kulture otrok in mladostnikov. Predmet preučevanja otrok v folkloristiki je dinamičen po svoji vsebini, a hkrati tudi dokaj konservativen v svoji obliki, saj preučuje zlasti tiste otroške dejavnosti, ki vključujejo igro, besedno igro in besedno umetnost, torej dejavnosti, ki živijo in se ohranjajo znotraj otroških skupnosti. Preučevanje otroške folklore se najpogosteje ukvarja z ugankami, šalami, posmehljivkami, zbadljivkami, žaljivkami, ploskanjem, izštevankami, skrivalnicami, rimami, zgodbami za otroke, plesi, pesmimi, igračami, glasbili in drugimi predmeti, ki jih v igri uporabljajo otroci.

V slovenski etnologiji in folkloristiki so najbolj preučeni: otroške igre, otroško ljudsko slovstvo, otroški ples, otroške pesmi, na področju predmetnega sveta pa igrače, otroška glasbila in zvočila, oblačilna kultura ter notranja oprema za otroke.

Družbena kultura in odnosi z otroci v ožjem ali širšem okolju so delno obdelani v različnih monografskih študijah. Pri etnološkem in folklorističnem preučevanju otrok je bil vedno poudarek na izraznosti otrok, na praznovanju in prostem času namesto delu, na humorju namesto resnosti, na idealnem namesto realnem, na inovacijah, na ponavljanju in posnemanju praks iz sveta odraslih; skratka na retoriki otrok, ki šele začenjajo spoznavati svet, ki so odvisni od svojih staršev ali skrbnikov in ki se učijo jezika, družbenih ter moralnih pravil. V primerjavi z drugimi področji v etnologiji je preučevanje otrok v Sloveniji še vedno dokaj spregledano področje. Šele v zadnjih dveh desetletjih je vsakdanji otroški svet vreden večje akademske pozornosti, pred tem se je to zgodilo le v primeru, če so bili otroci vključeni v kako dejavnost v manj trivialnih oz. bolj prazničnih okoliščinah.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

ANČKA GOŠNIK GODEC - rojena 5. junija 1927 v Celju. Diplomirala na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani.

»Ker sem bila kot otrok na počitnicah vedno pri stari mami in tetah v Bohinju, sem že zdavnaj spoznala ljudske pravljice, žalostne balade, vesele pesmi in šaljive zgodbe. Privlači me to, da so modre in zvite. V otroštvu me je strašila Pehta, pa volkodlaki, coprnice in hudobni škrateljni. Prikazovale so se mi tudi kače, zmaji in povodni mož. Pred spanjem se je bilo treba včasih kar čez glavo pokriti od vsega hudega. Nekaj tega mi je še gotovo ostalo v podzavesti. Seveda se teh bitij ne bojim več, saj si jih lahko naslikam, kakor hočem. Prav jim bodi. Šlik-šlak!

Za delo potrebujem predvsem mir, lepo je tudi, če zunaj dežuje ali pa je tema, saj sem nočna ptica. Dobra glasba me prav nič ne moti pri delu. Skice nastajajo spontano. Idej imam veliko, še preveč. Dostikrat se težko odločim, katero od skic naj uresničim in jo izdelam. Včasih izberem napačno in mi je potem žal. A ko je knjiga tiskana, je prepozno. Skoraj vse skice imam shranjene in v vseh letih se jih je nabralo zelo veliko.

Za velike ploskve in ozadja uporabljam velike in debele čopiče ter lopatice za nanašanje barv. Če pa je taka ploskev preveč »nemirna« ali dolgočasna, jo ukrotim ali poživim z dodajanjem fines, poudarjanjem svetlobe, senc, detajlov. Priprave podlage zahteva seveda zelo veliko časa – a se izplača, saj je na dobro osnovo potem užitek slikati zgodbo.

Vse barve so pomembne v življenju, v slikarstvu pa še posebej. Nekaterim se seveda podzavestno izogibam, pa se mi potem same vrinejo na papir in jih ne morem kar prezreti. Seveda pa je barvna kompozicija odvisna od besedila pa tudi od mojega trenutnega razpoloženja in počutja. Najljubših barv pravzaprav nimam – vse

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

pridejo na vrsto in na papir. Čiste ali med sabo pomešane, v vseh odtenkih.

Narava mi vrača mir, me uči, me pozdravi. Vedno jo lahko občudujem: oblake, gore, svet pod vodo, morje, travo, rože. Tudi v mestu lahko strmim v drevesa, v vsakem letnem času. Moje delo je zelo povezano z naravo. Mislim, da sem izbrala kar pravi poklic, čeprav je težek, zahteven in odgovoren. Pa tudi malo nezdrav, saj brez dolgotrajnega sedenja ne naredimo veliko«.

Album slovenskih ilustratorjev. Alenka Veler (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995. Str. 24

Ilustracija: Ančka Gošnik Godec. V: *Lonček kuhaj: najlepše slovanske ljudske pripovedi.* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001. (Deteljica). Str. [3]

ZVONKO ČOH - rojen 7. avgusta 1956 v Celju. Diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani.

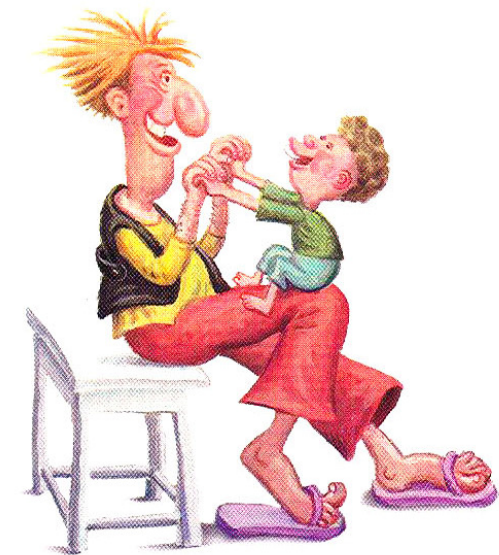
»Začel sem s popolnoma abstraktnimi čačkami, potem sem risal glavonožce, nato pa vedno bolj komplicirane stvari. Prišlo je obdobje v osnovni šoli, ko sem posnemal naravo, tu pa se je začelo zapletati – kar naenkrat vidiš, da ni tako enostavno upodabljati realnost. Od nekdaj sem vedel, da bo moj poklic povezan z risanjem, a ko sem študiral, si nisem nikoli mislil, da bom ravno ilustrator – postal naj bi »umetnik, slikar«. Zdaj pa sem...obrtnik. Tako se počutim in to se mi ne zdi nič slabega. Ko sem bil majhen, sem imel starega očeta, ki je bil čevljar. Občudoval sem ga. Imel je svojo delavnico, popravljal je čevlje, jih izdeloval. Opazoval sem ga pri delu, ko je napenjal usnje na kopita, ko je z lesenimi klinčki zbijal hrastove podplate. Občudoval sem spretnost, da je znal narediti čevlj iz materiala, ki je malo prej ležal okrog. Tako da se mi zdi prav v redu biti obrtnik. Če mi kdo nekaj naroči, to izdelam, naredim, se potrudim, držim se rokov, kolikor toliko – kakor pravi obrtnik včasih tudi malo zamudim...

Moji liki niso ljubki, kar pa je verjetno posledica ukvarjanja z risanimi filmom. Tam je sam postopek, da prideš do filma, tak, da obraz animiraš, ga spreminjaš z vsako risbico in preko tega včasih, ne da bi hotel, prideš do čisto drugačne podobe. Dobiš še občutek gibanja, bolj se lahko sprostiš. Mislim, da je risani film vplival na to, da so moje risbe postale karikirane. Poleg tega sem se vedno trudil, da ne bi bili vsi otroci enaki. Že v otroštvu sem začutil, kako smo si različni, kako je vsak drugačen, da ima vsak svojo fizično podobo in notranjost. Zato sem zmeraj risal debele, suhe, majhne, velike otroke, štirioglate, okrogle, pokončne, ležeče, z mozolji, brez mozoljev, z bradavicami, brez bradavic tako, kot res je. Pri

meni ni hollywoodskega vrednostnega sistema: lepši – bolj pameten, grši – bolj neumen. Vemo, da to ne drži.«

Album slovenskih ilustratorjev. Alenka Veler (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995. Str. 16

Ilustracija: Zvonko Čoh. V: *Enci benci na kamenci 3: slovensko otroško izročilo.* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007. (Žlabudron). Str. [3]

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

BARBARA IVANČIČ KUTIN - otroštvo je preživela v Bovcu. Po končani gimnaziji v Tolminu (1992) in študiju slovenščine in sociologije kulture na Filozofski fakulteti v Ljubljani (1998) je leto in pol poučevala slovenščino v ljubljanski Bolnišnični šoli. Leta 1999 se je pod mentorstvom dr. Marije Stanonik vpisala na podiplomski študij, decembra istega leta je pridobila status mlade raziskovalke in hkrati delovno mesto na Inštitutu za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU, kjer je še vedno zaposlena. Leta 2005 doktorirala z disertacijo *Kontekst in tekstura folklornih pripovedi na Bovškem*. Njeno raziskovalno področje je slovstvena folkloristika, zlasti prozni žanri: zanima jo proces pripovedovanja in znotraj njega vse tri ravnine folklornega dogodka: kontekst, tekst in tekstura. Njene folkloristične raziskave praviloma temeljijo na predhodnem terenskem delu in so velikokrat povezane z etnologijo in jezikoslovjem, predvsem dialektologijo. Doslej je objavila 4 izvirne znanstvene članke, znanstveni *Slovar bovškega govora* ter preko 40 drugih znanstvenih in strokovnih prispevkov.

RAZISKOVALEC OB TERENSKEM DOKUMENTIRANJU PROZNE FOLKLORE

V referatu so predstavljeni problemi, s katerimi se srečuje raziskovalec slovstvene folklore ob dokumentiranju (pripovedovanja) folklornih in spominskih pripovedi. Terensko dokumentiranje se začne z iskanjem ustreznih informatorjev - pripovedovalcev, pri čemer ima domači teren (kjer poznamo ljudi in njihovo narečje, navade) velike prednosti pa tudi nekaj pasti. Pripovedovanja ni mogoče dokumentirati z vnaprej pripravljenimi vprašalniki in podobnimi metodami, pač pa se je treba predvsem vživeti v vlogo sprejemalca/poslušalca, ki mu je pripovedovanje namenjeno: le če informator raziskovalca prepozna v tej vlogi, mu

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

bo zgodbe pripovedoval in samo pravil. Poleg pozornega poslušanja besedila in reagiranja nanj kot vsakdanji, vendar pozoren poslušalec mora raziskovalec vendarle spremljati tudi ostale elemente pripovedovanja, ki so pomembni pri analizah. Tako mora opazovati teksturo, to je način, kako je pripoved izvedena: ta izrazna sredstva, s katerimi pripovedovalec podpira in dopolnjuje verbalno pripoved (včasih lahko za hip tudi nadomešča!), se lahko izmuznejo že zvočnemu zapisu, pozneje pri transkripciji pa povsem izginejo, če si jih raziskovalec ne zapomni ali zapiše. In prav zaradi tega je pripoved, ko je zapisana na papir, le še siromašen ostanek tistega, kar je bilo ob pripovedovanju v živo. Drugi pomemben vidik, ki vpliva na pripovedovanje in s tem na pripoved, je kontekst, v katerem se proces pripovedovanja odvija – od kraja, časa, prostora, osebnostnih lastnosti udeležencev in njihovega trenutnega psihofizičnega stanja... Pomemben in nemalokrat zelo vplivnem del konteksta so tudi tehnična sredstva za dokumentiranje, ki so pri tovrstnem delu nepogrešljiva: nanje se informatorji in ostali udeleženci pri pripovedovanju različno odzivajo.

In kakšne zgodbe je najlažje dobiti na terenu med ljudmi? Po mojih izkušnjah in iz dokumentiranega gradiva sodeč, ljudje, predvsem ob prvih srečanjih, najlažje pripovedujejo spominske zgodbe in tiste, ki so že na meji s folklornimi (spominske pripovedi iz druge, tretje roke), tudi s povedkami vseh vrst ni posebnih težav. Popolnoma drugače je s pravljicami! Ko se ta znajde med dokumentiranim gradivom, je za raziskovalca gotovo praznik. In zakaj je pravljico tako težko dobiti? Na to vprašanje pa ni mogoče na kratko odgovoriti.

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

DRAGICA HARAMIJA - je doktorica znanosti, od leta 2006 izredna profesorica za področje mladinske književnosti na Pedagoški fakulteti in Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Avtoričino osrednje raziskovalno področje je mladinska književnost, v okviru le-te pa teorija žanrov v mladinski prozi in preučevanje posameznih ustvarjalcev mladinske književnosti na Slovenskem. Je članica slovenske sekcije IBBY (Svetovno združenje za mladinsko književnost), pridružena članica Sekcije za mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev, članica odbora Bralne značke Slovenije, članica uredniškega odbora revije *Otrok in knjiga*; predsednica komisije za književnost za podelitev Glazerjevih nagrad, strokovna sodelavka pri žiriji za desetnico (nagrada za področje mladinske književnosti, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev).

MARIBORSKE VEDUTE: RAZLAGALNE POVEDKE O MESTU IN OKOLICI

V prispevku so predstavljene povedke, v katerih je književni prostor Maribor z okolico, upoštevan, so le tisti kraji, ki sodijo v Mestno občino Maribor, tovrstni tip kratke proze je najpogosteje umeščen med razlagalne povedke (aitiološke), deloma tudi med legende in pravljice. Največ ohranjenih zgodb se nanaša na reko Dravo, ta nedvomno zaznamuje mesto, pogosto imenovano kar mesto ob Dravi (Čarovništvo, Drava, Sava in Soča, Dravski vodovnik), Pekrsko gorco (Kako je jezernik odšel v pravljice, Jezernik in Lovrenška jezera, Pekrska gorca, Pekrski vrh ali Slovenska Kalvarija, Začaranci v Pekrski gorci), Mariborski otok (Dravska roža, Gadja kraljica, Kačji otok, Nadaljnji odmevi na Kresnikove povesti) in Poštelo (Irmela in poštelski zaklad, Poštela, Poštelski zaklad, Zaklad na Pošteli). V zgodbah zasledimo še nekatere druge dele mesta, in sicer Pristan (Lent), Studence, Tri ribnike, ali pa severni del Pohorja (Habakuk, Radvanje).

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

Viri:

Irena Cerar Drašler, 2007: *Pravljične poti Slovenije: družinski izletniški vodnik*. Ljubljana: Sidarta.

Anton Gričnik, 1994: *Noč ima svojo moč, Bog pa še večjo: Pohorje pripoveduje*. Ljubljana: Kmečki glas (Zbirka glasovi; knj. 8).

Oskar Hudales, 1968: *Zlati krompir: pohorske pripovedke in pravljice, kakor jih je povedal Oskar Hudales*. Maribor: Založba Obzorja.

Jakob Kelemina, 1997: *Bilje*: Studio Ro, Založništvo Humar.

Dušica Kunaver (ur.), 1991: *Slovenska dežela v pripovedki in podobi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Dušica Kunaver (ur.), Brigita Lipovšek (ur.), 2004: *Najlepši slovenski miti in legende*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Slovensko izročilo).

Zmago Šmitek (ur. in pisec spremne besede), 2007: *Videnja pokrajine: naravni in namišljeni prostori v slovenskem ljudskem izročilu*. Radovljica: Didakta.

Jože Tomažič, 1993: *Dravska roža*. Celje: Mohorjeva družba.

Jože Tomažič, 1990: *Pohorske bajke*. Celje: Mohorjeva družba.

Valentina Varl, Dušan Tomažič, Sašo Radovanovič, 1997: *Mariborske zgodbe*. Maribor: Založba kapital.

URSULA SEREINIG - rodila se je 1966 na Reki pri Šentjakobu v Rožu. Obiskovala je Slovensko gimnazijo v Celovcu, študirala slovenščino in etnologijo na Dunaju, spoznala tudi Ljubljano, ko je bila 2 leti na izpopolnjevanju. Že nekaj let je sodelavka Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik. Sodeluje pri različnih projektih, tudi pri ureditvi Etnološkega muzeja na Kostanjah, pri zapisovanju življenjskih zgodb, dokumentaciji rokodelskih poklicev, pri raziskavah zgodovine slovenskih izobraževalnih društev na južnem Koroškem.

KRIŽ KRAŽ KRALJ MATJAŽ - OTROŠKE PESMI, IGRE IN IGRAČE NA JUŽNEM KOROŠKEM

Leta 2003 je pri Slovenskem narodopisnem inštitutu Urban Jarnik v Celovcu izšla knjiga o igranju podeželskih otrok, ki so odraščali v pred- in povojnem času južne Koroške, torej v času, ko je v tem predelu prevladoval slovenski pogovorni jezik. Inštitut Urban Jarnik se je odločil za raziskavo, da ohrani otroške pesmi, igre in igrače kot dokument nekega časa, hkrati pa jih je ponovno ponudil v uporabo. Knjiga »*Križ kraž kralj Matjaž*« je torej v prvi vrsti namenjena staršem in vzgojiteljem, da bi otroke vzpodbujali k igranju že pozabljenih iger njihovih starih staršev in jim na ta način tudi posredovali njihove okoliščine, v katerih so odraščali.

Gradivo za knjigo je bilo večinoma zbrano na terenu Zilje, Roža in Podjune, upoštevano pa je tudi že objavljeno gradivo (npr. iz starejših zbirk ljudskih pesmi).

Knjigo je ilustrirala Eva Tomažević iz Zgornje Besnice. Igrače na fotografijah so rekonstrukcije, ki so jih naredili nekateri pripovedovalci po svojem spominu.

Knjiga je razdeljena v tri dele:

V 1. delu vsebuje otroške pesmi in verze: uspavanke, zazibalke, ritmizirana besedilca ob pestovanju, poigranke z otroki, nadalje izštevanka, zbadljivke na imena, otroška besedilca za živali ipd. Pri razvrstitvi pesmic in besedilc je upoštevan otrokov razvoj, to se pravi od dojenčka, ki so mu bile namenjene uspavanke, do otroka-šolarja, ko je aktivno oblikoval razne verze.

V 2. delu knjige so zbrane igre z bolj ali manj natančnimi pravili. Za mnogo iger je značilno, da so uporabljali pripomočke, ki so jih našli v naravi (veje, palice in kamne) in pripomočke, ki so jim bili na voljo (kovanci z najnižjo vrednostjo, gumbi in frnikole).

V 3. delu je opisano, kako so igrače izdelovali v preteklosti. Delali so jih iz odpadnih materialov, ki so jih našli doma. Pri razvrstitvi igrač in igral iz naravnega materiala je upoštevan vpliv letnih časov na igranje.

DARKA TANCER-KAJNIH - (1956) je profesorica slovenščine in višja bibliotekarka. Najprej je bila zaposlena v Mariborski knjižnici kot vodja Službe za mlade bralce, od jeseni 1984 do februarja 1994 je predavala mladinsko književnost na Pedagoški akademiji, kasneje fakulteti, od jeseni 1994 je zaposlena kot profesorica slovenščine na Gimnaziji in srednji kemijski šoli Ruše.

Od leta 1980 do 1983 je bila sekretarka uredništva revije *Otrok in knjiga*, v letih 1984-1989 jo je skupaj s prof. Alenko Glazer tudi urejala, od leta 1990 pa je njena glavna in odgovorna urednica. V tem času je organizirala številna strokovna posvetovanja in okrogle mize ter druge prireditve s področja mladinske književnosti. Skupaj s podjetjema Franc-Franc in Večer je ustanovila *večernico*, prvo vseslovensko nagrado za mladinsko književnost. O pravljici je napisala nekaj strokovnih člankov.

Letos septembra sem se udeležila svetovnega kongresa IBBY (Mednarodno združenje za mladinsko književnost) v Køpenhagenu na Danskem, ki je potekalo pod naslovom Zgodbe v zgodovini – zgodovina v zgodbah. Posebna pozornost je bila namenjena zastopanosti kulturne in etnične dediščine v mladinski literaturi ter pomenu mitov in legend v sodobni družbi. Pravljičarji iz najrazličnejših dežel sveta (na kongresu je bilo zastopanih več kot 70 držav) so bili povabljeni na že tradicionalno pripovedovanje zgodb, tokrat posebej pripovedk, legend in mitov, ki so povezani z zgodovino.

V prispevku bom strnila nekaj najzanimivejših kongresnih poudarkov in hkrati opozorila na dejstvo, da so vprašanja o izročilnem (mitskem, pravljичnem) še kako aktualna in se močno odražajo tudi v sodobnih besedilih in avtopoetikah.

IGOR CVETKO - (Lj., 1949), etnomuzikolog in lutkar. Diplomiral je iz kemije 1972 v Mb. in iz muzikologije 1981 na FF v Lj. Bil je predmetni učitelj (1974–82), 1982–97 raziskovalec v ISN (od 1994 v GNI) ZRC SAZU, od 2001 je kustos v SEM. L. 1989 je v Lj. magistriral z delom *Jurij Vodovnik v slovenskem pesemskem izročilu* (obj. *Jest sem Vodovnik Juri. O slovenskem ljudskem pevcu 1791–1858*, 1988). Bil je sour. SLP III. (1992). Raziskuje inštrumentalno (ur. *Med godci in glasbili*, 1992) in vokalno tradicijo, posebej v otroški ustvarjalnosti (z J. Sitar, *Slovenske otroške prstne igre*, 1996; *Najmanjše igre na Slovenskem*, 2000; *Pesmi iz koša*, 2001). Etnomuzikologijo je predaval na Pedagoški fakulteti v Mb. (1990–95) in na FF v Lj. (1992–2001) na Oddelku za muzikologijo in OEKA. V lutkarstvu ustvarja kot režiser in avtor besedil, glasbe in lik. opreme. Kajuhova nagrada 1987.

Mojca Ramšak, Igor Cvetko. V: *Slovenski etnološki leksikon*. Angelos Baš (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004. Str. 59

Igor Cvetko je osnovno in srednjo šolo obiskoval v Ljubljani in že od petega leta igral violino in diplomiral 1967 na Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje. Po maturi je odšel za eno leto v ZDA v Kalifornijo kot izmenjalni študent na Sonoma State Collegu. Po prihodu domov je najprej študiral kemijo na FNT v Ljubljani, kasneje pa muzikologijo na Filozofski Fakulteti v Ljubljani. Že med študijem muzikologije je učil kemijo in glasbo v Vodicach in v Ljubljani. Od učiteljevanja se je poslovil leta 1982 in pričel z znanstveno raziskovalnem delu na Inštitutu za slovensko narodopisje. Raziskoval je vokalno in inštrumentalno glasbeno tradicijo, še posebej pa se je posvetil vlogi zvoka v šegah in otroškemu glasbenemu izročilu. Magistriral je leta 1988 z raziskavo o pohorskem pesniku in pevcu Juriju Vodovniku, ki jo objavil v knjigi *Jest sem Vodovnik Juri*, za katero je prejel

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

Kajuhovo nagrado. Med leti 1990 in 2000 je predaval etnomuzikologijo na Pedagoški fakulteti v Mariboru in Filozofske fakulteti v Ljubljani. Leta 1997 je odšel v svobodni poklic. V okviru Zapikovih dejavnosti je posredoval znanje in izkušnje s področja lutkarstva, ljudske glasbe in otroškega izročila. Kot likovnik in glasbenik je od leta 1982 sodeloval s profesionalnimi gledališči doma in v tujini. Izdal je vrsto strokovnih knjig, prostor pa je zaznamoval tudi kot ilustrator.

Zapis je povzet s spletne strani *Wikipedija, prosta enciklopedija*.

JURIJ VODOVNIK: OD ČLOVEKA DO LEGENDE

*Lukas Štefan je pa pisau
se je smejau ino kisau,
dobre volje noj vesiu,
jen tobak je zravn kadiu.
Kaj je to pesem ži popisou,
se je no malo še obrisou,
je pa rekeu: »zdaj le cu!«
sno pa kar zapeli ju.*

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

MARIJA STANONIK – doktorica, izredna profesorica in znanstvena svetnica na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani. Od leta 1995 predava slovstveno folkloristiko na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in od leta 1998 na Oddelku za slovanske jezike s književnostjo Filozofske fakultete v Mariboru. Z njenim prizadevanjem (lastno terensko in arhivsko delo) in s pomočjo študentov, ki so izpisovali ustrezno gradivo iz časopisov in slovenske literature ter z akcijami v javnih občilih (slovenski časopisi, revije, radio, televizija) se je arhiv slovenske slovstvene folklorne v omenjenem inštitutu obogatil z nad 40.000 enotami. S ciljem za izdajo slovenske slovstvene folklorne je zasnovala in ureja knjižno zbirko *Glasovi*, v kateri je od leta 1988 do danes izšlo čez 11.000 slovenskih folklornih pripovedi. Njeno raziskovalno delo je izrazito interdisciplinarno in zajema teoretična in empirična vprašanja s področja slovstvene folkloristike in njenih stičišč z literaturo. Zagovarja tezo o upravičeni samostojnosti slovstvene folkloristike nasproti etnologiji in literarni vedi, saj šele tako osvobodjena veda lahko pokaže svojo izrazito življenjsko povezanost tako z obema omenjenima kot tudi drugimi vedami.

Povzeto po recenziji akad. prof. Franca Zadavca. V: Marija Stanonik: *Slovenska narečna književnost*. Maribor: Slavistično društvo, 2007. (Zora, 51)

KNJIŽNA ZBIRKA GLASOVI

Od leta 1988 je doslej izšlo 35 knjig, z vsega skupaj 11.410 folklornimi in spominskimi pripovedmi. Z njimi je pokrita dobra polovica slovenskega etničnega ozemlja (pokrajine: Trnovska planota nad Vipavsko dolino, Istra, Idrija (pokrajina med Beneško Slovenijo in Tolminsko), Tolminska, Bohinj, Kras, Višnja Gora, Prekmurje, Mežiška dolina, Pivka, mesto Idrija, Pohorje,

PRAVLJIČNI DAN

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

Jezerško, Dravska dolina in hribovje nad njo, Haloze, Krško in hribovje v okolici, visoka Gorenjska, del Poljanske doline nad Škofjo Loko, Ljubljana, Dolenjska z začetniki slovenske literature, Mislinjska, Šaleška dolina, Čičarija, Brkini, Slovenske gorice, Goriška Brda, Srednja in Spodnja Savinjska dolina, od zamejstva pa Porabje, Tržaško, Goriško, Kanalska dolina, Kolpska dolina (ozemlje na meji s Hrvaško).

31 knjig je izšlo pri ČZP Kmečki glas, naprej je zbirko vzela pod svojo streho Celjska Mohorjeva družba.

PRAVLJIČNI DAN

PRAVLJIČNI DAN S POSVETOVANJEM V PRAVLJICE PROST VSTOP

Četrtek, 20. novembra 2008, ob 20. uri v Svečani dvorani na Rotovškem trgu 1 v Mariboru

**Pripovedovalsko-glasbena predstava
Pravljično Rešetanje:**

Za 2 groša fantazije Radia Študent v živo

Sodelavci oddaje **Za 2 groša fantazije** z ljubljanskega **Radia Študent** že šesto leto navdušeno vohljajo za dobrimi zgodbami. Z velikim veseljem brskajo po domači in tuji zakladnici ljudskih pripovedi ter negujejo bogato izročilo govornjene besede. Ne le na radiu, z zgodbami potujejo tudi po različnih koncih Slovenije. V sodelovanju z **Društvom za oživiljanje zgodbe 2 koluta**.

Večer pripovedovanja brez plačila podarjamo vsem obiskovalcem.